

РЕЦЕНЗИЯ

за дисертационен труд

на тема: **„ПРОФЕСИОНАЛЕН ПОДБОР НА КАДРИ ЧРЕЗ МЕТОДА
НА ПОЛИГРАФСКОТО ИЗСЛЕДВАНЕ“**

Докторант: Велина Владимирова

Професионално направление 3.2 „Психология“

Докторска програма ”Трудова и организационна психология”

ЮЗУ „Неофит Рилски“

Научен ръководител: доц.д-р Русанка Манчева

Изготвил рецензията: проф. д-р Велислава Чавдарова

ВТУ „Св.св.Кирил и Методий“

1. Актуалност на дисертационния труд.

Проблематиката, ориентирана върху необходимостта да се разшири обхватът на включените в алгоритъма на професионалния подбор иновативни методи, се оказва не просто актуална, а доминиращо значима в настоящата икономическа ситуация в глобален мащаб. Това обстоятелство, сякаш визионерски предвидено от автора на дисертационния труд, легитимира и потвърждава дисертабилния характер и актуалността на темата на труда.

Научната интерпретация, реализирана в дисертацията откликва на злободневни за времето ни психологически, социални и организационни проблеми, позиционирани в специфичния ракурс на насочването на вниманието на психолозите към това, което е необходимо, за да се реализира ефективен, надежден и професионален подбор на кадри.

В дисертацията убедително се презентират резултатите от полиграфското изследване, проведено по стандарт, като полезен инструмент в селекцията на подходящи кадри не само в държавния

сектор, но и в редица частни компании, чийто бизнес е свързан с информация, капитали и други ресурси.

Доказва се тезата, че не само професионалната компетентност, но и лоялността на служителите е елемент на тяхната професионална пригодност и ефективност.

2. Данни за докторанта.

Велина Владимирова е бакалавър по психология и магистър по социална и юридическа психология. Работи като криминален психолог, инструктор за работа с полиграф и вещо лице. Експерт е в областта на детекцията на измамно и рисково поведение, преговори, овладяване на критични инциденти, поведенчески профайлинг, психологично профилиране и портретиране, анализ на текстови, видео и аудио съобщения.

Била е гост лектор в български и чуждестранни университети и обучителни центрове. Участвала е в редица международни конференции по линия на криминалната психология и сигурността.

Като докторант в ЮЗУ е изпълнила индивидуалния си учебен план. Списъкът с публикацииите ѝ е впечатляващ.

Трудовият ѝ и образователен опит демонстрира целенасоченост, компетентност и научна ерудиция, отлично верифицирани в прецизно дисертационно изследване.

Констатирам, че са спазени всички критерии и формални изисквания за провеждането на тази процедура, включително е приложената изрядна документация и текстове на научните публикации по темата на дисертацията, покриващи наукометричните изисквания за тази категория научен труд.

3. Оценка на дисертационния труд и автореферата.

Дисертационният труд е с класическа структура, композиционно оформена в увод, три логически свързани глави и заключение. Петте

приложения илюстративно допълват научния текст с обем 148 страници. Използваната литература е от 112 заглавия на кирилица и 2 електронни източника. В текста са включени 32 таблици, 14 графики и 5 приложения.

В Увода ясно се разкриват акцентите, формирали изследователския фокус на авторския замисъл, както и породилата го мотивация. Считам, че дългогодишния опит на Велина Владимирова, свързан с професионалната ѝ реализация именно в работата с полиграф, е фактор от съществено значение за успешното осъществяване на този научен труд. Открито е актуалността на интерпретирания проблем, значимостта му за организационната психология и коректно са формулирани обектът, предметът, целта, задачите и хипотезите на разработката. Докторантката представя нов поглед от гледна точка на превенцията и подобряване качеството на подборната процедура чрез полиграфския метод и успешно обосновава неговата ефективност при селекцията на кадри.

Първата глава „*Теоретични постановки*“, разгърната върху 40 страници, представя задълбочен анализ на няколко теоретични проблема, свързани с дефиниране на понятията, отнасящи се до професионалния подбор, неговите етапи, методите за оценяване на кандидатите, груповата селекция и взимането на решение. Докторантката се е спряла върху най-често използваните тестове и други методи за селекция на кандидатите за работа. В същата глава е отделено място на особеностите на употребата на полиграфския метод в България, неговата същност, физиологична и психологична основа и точност. Анализирания история и развитие на полиграфските изследвания, използването на полиграфа в процеса на подбор на кадри и емпирично подкрепени теми за скринингови полиграфски изследвания и валидизирани скринингови техники за работа с полиграф, се явява естествено продължение на теоретичните

разсъждения. Особено ценни са обобщенията, направени в края на първа глава, които ѝ придават завършек като едновременно коректно презентират съдържанието на следващата.

Втората глава „*Изследователски дизайн*“ представя добре планирано и отлично осъществено изследване. Предметът, целта и изследователските задачи са точно формулирани. Основната хипотеза и шестте подхипотези позволяват да се разгърне задълбочено проучване, а самата извадка е с достатъчна степен на представителност и включва 152 души, от които 8 жени и 144 мъже. В съответствие с поставените цели, задачи и с обекта на емпиричното проучване докторантката допуска, че личностните характеристики и възрастта на кандидатите за позицията „охранител“ са статистически свързани с получените резултати от полиграфско изследване.

Налице е прецизност и точност при ранжирането на респондентите, което е гаранция за достоверност и позволява да се направят множество корелационни връзки между изследваните параметри.

Изследователските методи са точни като съдържание, информативни и включват: Личностен въпросник – NEO-PI-3, полиграфска апаратура, тестови формат, декларация за информирано съгласие, въпросник за здравословно състояние и демографска анкета.

Третата глава „*ОБРАБОТКА, АНАЛИЗ И ИНТЕРПРЕТАЦИЯ НА ПОЛУЧЕНИТЕ РЕЗУЛТАТИ*“ е организирана около валидизацията на формулираните хипотези. Изводите в края звучат експертно, с висока степен едновременно на конкретност и обобщеност.

Генералният извод от проведеното проучване е, че експертите по подбор на персонал не могат да разчитат само на данни от личностен въпросник NEO-PI-3, за да правят изводи относно лоялността и интегритета на кандидатите. Полиграфският метод, наред с другите научно обосновани технологии за верификация на твърдения, се приема

като единственият научен метод за детекция на лъжа и установяване на нелоялни практики в професионалното минало.

В края на текста са изведени препоръки, които имат насочващ характер, а използването им може да допринесе за намаляване на риска от наемане на неподходящи служители, както и да се оптимизира работата на вече наетите.

Заключението е обвързано с доказване на значимостта на полиграфското изследване и резултатите от него в работата на специалистите по подбор на персонал за отсяване на онези кандидати, за които се установи, че са се занимавали с нелоялни практики, извършвали са криминални престъпления (дори и да не са били осъждани за тях), или кандидатстват за конкретното работно място само за да предоставят значима информация на трети лица и т.н.

Авторефератът съответства в съдържателно и структурно отношение на дисертационния труд като синтезирано, но изчерпателно представя основните му моменти. Публикациите по дисертацията са релевантни на изследваната проблематика.

4. Научни приноси.

Напълно приемам формулираните приноси от докторантката, които коментирам по следния начин:

Във връзка с експертния научен анализ на проблемите, свързани с подбора на персонал и използването на полиграфа:

1. Реализирано е систематизирано изследване на решенията на съвременната организационна психология относно актуалните практики при подбора на персонал.
2. Направен е впечатляващо детайлизиран синтез на практиките при употребата на полиграфския метод и неговото развитие през последните двадесет години.

3. Разработена е цялостна концепция относно етапите и проблемите, с които се сблъскват специалистите, занимаващи се с полиграфски изследвания.
4. На база систематизираните теоретични постановки е концептуализиран проблемът за риска при наемане на служба на лица, склонни към злоупотреба със сигурността на активите.
5. Креативно изведена и доказана е тезата за мястото на общуването във функциите му на информационен, перцептивен и интерактивен процес при провеждането на същинско интервю за подбор и предтестово интервю преди полиграфско изследване.
6. В сравнителен план е разгледана предиктивната значимост на полиграфа в съпоставка с личностовите въпросници.

Във връзка с извършеното емпирично изследване:

1. Творчески е конструиран дизайнът на емпиричното изследване, с висока стойност на приложимост и внедримост, от една страна, и цялостност и задълбоченост от друга.
2. Подходящо е подбрана надеждна методика за осъществяване на изследователските процедури и проверка на заложените хипотези и б подхипотези.
3. Правилно е осъществен статистически, количествен и качествен анализ, структуриран съобразно последователността на изследваните величини.
4. Ясно са формулирани изводи и обобщения с реалистична и висока практико-приложна стойност.
5. Формулираните препоръки успешно верифицират както резултатите от проведеното теоретико-приложно изследване, така и богатия професионален опит на дисертантката.

Няма как да не изразя становище, че докторантката успешно е постигнала целите на дисертационния труд, показала е отлично познаване на проблематиката, личностна и професионална ангажираност с нея, както и формирани умения за научно-изследователска работа. Вярвам, че тя ще бъде продължена с реализацията на бъдещите идеи, породили се още в хода на написването на този дисертационен труд.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ: Въз основа на посочените констатации, произтекли от прочита на дисертационния труд **„Професионален подбор на кадри чрез метода на полиграфското изследване“** с автор **Велина Владимирова**, заявявам категорична позиция с **положителен вот** за присъждане на образователна и научна степен „доктор“ по психология.

20.12.2022 г.

В.Търново

.....

проф.д-р В.Чавдарова

REVIEW

for dissertation work

on the subject: "**PROFESSIONAL SELECTION OF PERSONNEL USING THE METHOD OF POLYGRAPH EXAMINATION**"

Doctoral student: Velina Vladimirova

Professional field: 3.2 "Psychology"

Doctoral program: "Work and Organizational Psychology"

South-West University "Neofit Rilski"

Research supervisor: assoc. prof. Rusanka Mancheva, PhD

Prepared the review: **Prof. Dr. Velislava Chavdarova**

University "St. St. Cyril and Methodius"

1. Relevance of the dissertation.

The problem, based on the need to expand the scope of the innovative methods included in the professional selection algorithm, turned out to be not only relevant, but dominant significant in the current economic situation on a global scale. This circumstance, as if visionarily for seen by the author of the dissertation, legitimizes and confirms the dissertation able nature and relevance of the topic of the work.

The scientific interpretation implement in the dissertation respond to current psychological, social and organizational problems of hour time, position in the specific perspectives of direction the attention of psychologists to what is necessary to implement effectiveness, reliable and professional personal selection.

The dissertation convincingly presents the results of the standard polygraph examination as a useful took in the selection of suitable personal not only in the public sectors, but also in a number of private companies whole business is related to information, capital and other sources.

The thesis is proven that not only the professional competencies, but also the loyalty of the employees is an element of their professional stability and efficiency.

2. Data on the doctoral student.

Velina Vladimirova has a bachelor's degree in psychology and a master's degree in social and legal psychology. He work as a Criminal psychologist, polygraph instructor and expertise. She is an expertise in the field of fraudulent and risky behavior direction, negotiation, critical incident management, behavioral profiling, psychological profiling and portraiture, analysis of text, video and audio messages.

She has been a guest lectures at Bulgarian and forming universities and training centers. She has participated in a number of international conference on Criminal psychology and security.

As a doctoral student at the "Neofit Rilski" University of Applied Sciences, She completed her individual study plan. Her last of publications is impressive.

Her work and educational experience demonstrated focus, competencies and scientific erudition, excellent verified in is precisely dissertation research.

I confirm that all criterion and formal requirements for the conduct of this procedure have been met, including the attached proper documentation and text of scientific publications on the subject of the dissertation, covering the scientometric requirements for this category of scientific work.

3. Evaluation of the dissertation and the abstract.

The dissertation has a classical structure, composed of an introduction, three logically connected chapters and a conclusion. The five appendices illustratively supplemented the scientific text with a volume of 148 pages. The literature used is from 112 titles in Cyrillic and 2 electronic sources. The text includes 32 tables, 14 graphs and 5 appendices.

The Introduction clearly reveals the emphasis that formed the research focus of the author's idea, as well as the motivation that gave rise to it. I believe that Velina Vladimirova's long-term experience, related to her professional realization specifically in working with a polygraph, is a factor of Essential importance for the successful implementation of this scientific work. The actuality of the interpreted problem, its significance for organizational psychology is highlighted, and the object, subject, purpose, tasks and hypotheses of the development are correctly formulated. The PhD student presents a new view from the point of view of prevention and proving the quality of the selection procedure through the polygraph methods and successfully substantiated its effectiveness in personal selection.

The first chapter, "Theoretical Statement", spread over 40 pages, presents an in-depth analysis of several theoretical problems related to the definition of concepts related to professional selection, its stages, methods of evaluations candidates, group selection and decision-making. The doctoral student focused on the most frequently used test and other methods for selection job candidates. In the same chapter, a place is devoted to the peculiarities

of the use of the polygraphic methods in Bulgaria, its essence, physiological and psychological basic and accuracy. The analyzed history and development of polygraph examinations, the use of the polygraph in the process of personal selection and empirical supported topics for screening polygraph examinations and validated screening techniques for working with the polygraph is a natural extension of the theoretical reasoning. Specialty valuable are the summaries made at the end of the first chapter, which give it an end and at the same time correctly present the content of the next one.

The second chapter, "Research Design", presents a well-planned and excellent expected study. The subject, purpose and research tasks are precisely formulated. The main hypothesis and the six sub-hypotheses allows an in-depth study to be carries out, and the sample itself has a sufficient degree of representativeness and includes 152 people, of who 8 are women and 144 are me. In accordance with the set goals, tasks and the object of the empirical study, the doctoral student assess that the personal characteristics and age of the candidates for the position of "security guard" are statistically related to the obtained results of a polygraph examination.

There is precision and accuracy in the ranking of the respondents, which is a guarantee of credibility and allows to make multiple Correlation between the studied parameters.

Research methods are content accurate, informative and include: Personality Questionnaire - NEO-PI-3, polygraph instrument, test formal, inferred content statement, health status questionnaire and demographic survey.

The third chapter "PROCESSING, ANALYSIS AND INTERPRETATION OF THE RESULTS OBTAINED" is organized around the validation of the formulated hypotheses. The conclusions at the end sound expert, with a high degree of both Specificity and generality.

The general conclusion of the conducted research is that recruitment expertise cannot rely only on data from the NEO-PI-3 personality questionnaire to make differences about the loyalty and integrity of candidates. The polygraph methods, among other science-based claim verification technologies, is accept as the only scientific methods for lie detection and establishing unfair practice in the professional past.

At the end of the text, there are recommendations that have a guiding nature, and their use can contribute to reducing the risk of hiring unsuitable employees, as well as optimizing the work of those al ready hired.

The conclusion is tired to proving the significance of the polygraph examination and its results in the work of personal selection specialists to screen those candidates who were found to have engage in unfair practice, committees Criminal offenses (even if not have been convicted of them), or apply for the specific job only to provide relevant information to third parties, et.

The abstract correspond in terms of content and structure to the dissertation as a synthesized, but exhaustively presents its main points. The publications on the dissertation are relevant to the research issues.

4. Scientific contributions.

I fully accept the formulated contributions from the doctoral student, which I comment on as follows:

In connection with the expert scientific analysis of the problems related to the selection of personal and the use of the polygraph:

1. A Systematic study of the decisions of modern organizational psychology regarding current practice in personal selection was implement.
2. An impressive detail synthesis of practice in the use of the polygraph methods and its development over the past twenty years has been made.
3. A comprehensive concept has been developed regarding the stages and problems face by polygraph examines.
4. On the basic of the systematized theoretical propositions, the problem of the risk of employing persons prone to as set security abuser is conceptualized.
5. The thesis about the place of communication in its functions of Information al, perceptive and interactive process during the acute selection intervene and pre-test intervene before polygraph examination was creative derived and proven.
6. In a comparative plan, the predictive value of the polygraph in comparison with personality questionnaire is examined.

In relation to the empirical research carried out:

1. The design of the empirical study is creative constructed, with a high value of applicability and implement ability on the one hand, and comprehensiveness and thoroughness on the other.
2. A reliable methodology for carrying out the research procedures and checking the established hypotheses and 6 sub-hypotheses has been appropriate selected.
3. A statistical, quantitative and qualitative analysis, structured according to the sequence of the studied quantities, was correctly carries out.
4. Conclusions and generalizations with realistic and high practical value are clearly formulated.
5. The formulated recommendations successfully very both the results of the conducted theoretical-applied research and the rich professional experience of the doctoral candidate.

I cannot but express the opinion that the doctoral student has successfully achieved the goals of the dissertation work, has shown excellent knowledge of the issues, personal and professional commitments to it, as well as formed skills for scientific research work. I believe that it will be continued with the realization of the future ideas that arose during the writing of this dissertation work.

CONCLUSION: Based on the state findings, derived from the reading of the dissertation work "**Professional selection of personnel using the methods of polygraph examination**" with author Velina Vladimirova, I declare a definite position with a positive vote for awarding the educational and scientific degree "doctor" in psychology.

20.12.2022

V. Tarnovo

.....

/Prof. Dr. V. Chavdarova/